

(Sivuille 12–13 olen 28.12.2005 lisännyt viisi tarkennushuomautusta. Oikeuskanslerille olen 28.12.2005 toimittanut dokumentin, jossa selostan oleellisesti näitä samoja tarkennuksia.)

Kantelu oikeuskanslerille

Kantelija: Dos. Jouni Luukkainen

puheenjohtaja

Pääkaupunkiseudun ateistit ry (ent. Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry)

Castréninkatu 10 C 53, 00530 HELSINKI

p. (09) 7534 703, (09) 191 51443, jouni.luukkainen@helsinki.fi

Viranomaiset, joiden menettelyä arvostelen: Suomen evankelis-luterilainen kirkko, ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö.

Toimenpide, jota pidän virheellisenä: Aasian tsunamissa alustavasti tunnistettuja suomalaisia kuolonuhreja kotimaahan lähetettäessä järjestetään eri tietolähteiden mukaan vainajien arkkujen ääressä uskonnollinen tilaisuus. Pidän virheellisenä sitä, että tämä koskee myös uskonnottomia vainajia. Sellainen uskonnollinen toimitus tulisi mielestäni järjestää korkeintaan niille vainajille, jotka ovat toivoneet saavansa jonkin (kristillisen) uskonnollisen yhdyskunnan mukaisen hautauksen ja jotka myös ovat selvästi ilmaisseet tämän joko jäsenyydellään tuolloisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa tai kirjallisessa hautaustestamentissa.

Asian kuvaus:

a) Kerron ensin, mitä olen saanut selville noista tilaisuuksista.

Lapin Kansa julkaisi 1.4.2005 STT:n toimittaja Marika Katajan Phuketista laatiman artikkelin ”Suomalaisvainajia tunnistettu yli sata” (**liite 1**). Artikkelissa on kaksi valokuvaa tekstein ”Uhrien viimeinen matka kotiin on alkamassa” (arkut) ja ”Suomen Lähetysseuran pastori Suvi-Marja Rannankari-Norjanen siunasi vainajat matkaan Thaimaan Phuketin lentokentällä”. Lainaan otsikkoon ”Yksi pieni arkku” liittyvän tekstin: ”Torstaina Phuketin lentokentällä matkaan saatettiin myös yksi pieni arkku. Se seisoj neljän aikuisen vainajan arkun keskellä, kun Suomen Lähetysseuran pastori Suvi-Marja Rannankari-Norjanen siunasi vainajat kotimatkal- le. Arkkujen molemmilla puolilla seisoj poliisien ja uhrintunnistajien kunniavartio. Poliisit vartioivat arkkuja siihen saakka, kunnes lentokoneen ruuman ovet sulki- vat ne sisuksiinsa. Itse matkaan saattaminen oli lyhyt seremonia: muutama raamatun- lause ja rukous. Lyhydestä huolimatta tilaisuus oli kaunis. Rannankari-Norjanen oli saattamassa vainajia matkaan jo neljättä kertaa. Hän kertoi tekevänsä sen mielel- lään. – Mielestäni on tärkeää, että vainajat saatetaan matkaan. Joka kerta tilaisuus tuntuu hyvältä, vaikka totta kai se myös koskettaa, Rannankari-Norjanen pohtii.

Rannankari-Norjanen rukoilee vainajille lepoa ikuisessa rauhassa. Pastorin takana huojuvat palmut, turkoosinsininen meri kimaltaa auringon valossa.”

Lisää tietoa löytyi sitten Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetysseuraksi itsensä ilmoittavan Suomen Lähetysseuran kotisivuilta. Tarkastelen osaston ”Uutiset” 14.1.2005 päivättyä uutista ”Ruoka-apua raunioiden keskelle” Thaimaasta (**liite 2**). Lainaan otsikkoon ”Suomalaisvainajat saatetaan matkaan hartaudella” liittyvän tekstin: ”Phuketissa toimii tällä hetkellä yhteensä 40 suomalaista asiantuntijaa Suomen keskusrikospoliisin alaisessa ryhmässä, jonka tehtävänä on etsiä ja saattaa kotiin suomalaiset vainajat. Mukana on myös kaksi pappia, Lauttasaaren kirkkoherra Kaj Engström ja SLS:n Thaimaan-työntekijä Jyrki Markkanen. Heidän tehtävänsä on huolehtia siitä, että hengellinen ulottuvuus työssä tulee huomioiduksi. Tunnistettujen suomalaisuhrien lähettäminen ja saattaminen kotimaahan tapahtuu arvokkaasti. Ennen vainajan siirtämistä lentokoneeseen pidetään matkaansaattohartaus, johon osallistuu edustajia niin etsintään ja tunnistukseen osallistuneista yksiköistä kuin Suomen ulkoministeriöstä. Poliisit saattavat vainajaa lennolla Phuketista Bangkokin kansainväliselle lentokentälle ja Finnairin lennolle kotimaahan.” Jutussa on valokuva seuraavin tekstein: ”Pastori Jyrki Markkanen pitämässä matkaansaattohartautta Aasian luonnonkatastrofissa menehtyneen suomalaisen vainajan arkun äärellä Phuketissa ennen arkun siirtämistä Finnairin lentokoneeseen, matkalle Suomeen. Kuva: Kuvakeskus/Rikospoliisi.” Kuvassa (suurennettuna **liite 3**) näkyy yksi arkku, jonka päädyssä pastori puhuu avattu kirja kädessään ja jonka vierillä seisoo viisi ihmistä, yksi heistä virkapukuinen poliisi.

Lisäksi SLS:n sivujen osastossa ”Uutiset” on 1.1.2005 päivätty uutinen ”Suomen Lähetysseuran työntekijät työskentelevät yhä paineen alla Thaimaassa” Bangkokista (**liite 4**). Viimeinen kappale kuuluu seuraavasti: ”Suomen Lähetysseuran kuusi työntekijää, jotka Ulkoministeriön pyynnöstä ensi hetkestä asti ovat olleet rankassa kriisityössä, jäävät thaimaalaisten työtovereidensa kanssa pysyvästi alueelle tukemaan paikallista väestöä. Heidän työnsä jatkuu senkin jälkeen, kun muut auttajat ovat matkustaneet Suomeen.”

Suomen ev.lut. kirkon kotisivuilla on Kirkon tiedotuskeskuksen 29.12.2004 päivätty uutinen ”Kaksi pappia uhrintunnistussyksikön mukana Thaimaahan” (**liite 5**). Uutinen kuuluu seuraavasti: ”Keskusrikospoliisin uhrintunnistussyksikön mukana matkustaa Thaimaahan kaksi pappia. He ovat Helsingin Lauttasaaren kirkkoherra Kaj Engström ja pastori Jyrki Markkanen, joka työskentelee Suomen Lähetysseuran palveluksessa ja turistipappina Bangkokissa, mutta on ollut Suomessa lomalla. Engströmillä on kokemusta suuronnettomuuksista Estonian turman yhteydessä. Uhrintunnistussyksikkö matkustaa Thaimaahan torstaina. Pappien tehtävänä on huolehtia, että hengellinen ulottuvuus työssä tulee otetuksi huomioon.”

Sisäministeriön kotisivuilla on kaksi asiaan liittyvää tiedotetta, 4.1.2005 päivätty ”Sisäasiainhallinnon toimenpiteet Aasian luonnononnettomuuden johdosta” ja 8.1.2005 päivätty ”Ensimmäinen Aasian luonnononnettomuuden suomalaisuhri kotiutetaan Suomeen maanantaina 10.1.” (**liitteet 6 ja 7**).

Tiedotteista edellisessä kerrotaan: ”Tiistaina 28.12.2004 kaksi uhrintunnistussyksikön henkilöä lähti Thaimaahan ja torstaina 30.12. lähti lisäksi neljä poliisia, neljä pelastusalan asiantuntijaa, ulkoasiainministeriön edustaja, kaksi pappia ja hautausalan asiantuntija etsintä- ja tunnistustyöhön alueelle.”

Jälkimmäisen tiedotteen kaksi ensimmäistä kappaletta kuuluvat seuraavasti: ”Ensimmäinen Aasian luonnononnettomuuden seurauksena menehtynyt, alustavasti tunnustettu suomalaisvainaja kotiutetaan Thaimaasta Suomeen maanantaina 10.1.2005. Kaikki suomalaiset vainajat kotiutetaan Suomeen siten, että sekä lähtömaassa että kotimaassa vainajille taataan samanlainen kunnioittava ja arvokas kohtelu. Vainajien alustavasta tunnistamisesta ja kuolemansyyn selvittämisestä Thaimaassa vastaa keskusrikospoliisi. Ulkoasiainministeriö ja keskusrikospoliisi hoitavat yhteistyössä lähtömaassa vainajien lähtöön liittyvät toimenpiteet. Mahdollisuuksien mukaan lähtömaassa järjestetään hiljainen hetki ennen kuin arkku siirretään koneeseen.”

Lisäksi jälkimmäisen sisäministeriön tiedotteen kolmannessa kappaleessa kerrotaan Suomen-päästä seuraavaa: ”Terminaalin edessä pidetään hiljainen hetki.”

Ulkoministeriön kotisivuilta en löytänyt mitään asiaan liittyvää.

b) Tarkastelen nyt yllä esittämäni lähdeaineistoani.

Tilaisuuksista SLS käyttää termiä **matkaansaattohartaus**. Lapin Kansan mukaan pastori **siunaa vainajat kotimatalle**, ja seremoniassa on **muutama raamatunlause ja rukous**; pastori **rukoilee vainajille lepoa ikuisessa rauhassa**. Erityisesti SLS:n valokuvan mukaan seremonian keskipisteenä on vainaja arkussaan. *Kyseessä on siis vainajiin kohdistuva (luterilainen) uskonnollinen toimitus. Kyseessä ei ole nimenomainen hautaan siunaaminen, mutta valokuvat ja rukouksen sanat osoittavat, että hyvin lähelle sitä se tulee.*

Kirkon ja SLS:n mukaan kyseessä on **hengellinen ulottuvuus työssä**, ja **pappien tehtävänä on huolehtia, että tämä tulee otetuksi huomioon**. Työ ei ole onnettomuudessa hengissä säilyneiden kirkon jäsenten lohduttaminen, sillä heidäthän oli jo evakuoitu, vaan siis juuri vainajia koskevat toimet. *Näin nämä kirkolliset tahot velvoittavat itsensä matkaansaattohartauksiin ja vaativat itselleen oikeuden siihen muilta, valtiollisilta tahoilta.*

Kirkon ja SLS:n mukaan nämä muut tahot ovat ulkoministeriö ja sisäministeriön alaiset yksiköt kuten keskusrikospoliisi; papit, Suomesta lähteneet tai jo paikalla olleet, ovat joko itse tuppautuneet mukaan tai lisäksi nämä tahot ovat heidät mukaan pyytäneet. Hartauksiin osallistuu, eikä vain vartiointitehtävissä, näiden tahojen työntekijöitä, ja ilmeisestikin viran puolesta, koska onhan SLS:n valokuvakin rikospoliisin kuvakeskuksesta.

Sisäministeriö toteaa kahden papin lähtevän mukaan.

Sisäministeriön mukaan sekä **lähtömaassa** että kotimaassa **vainajille taataan samanlainen kunnioittava ja arvokas kohtelu**. . . **Ulkoasiainministeriö ja keskusrikospoliisi hoitavat yhteistyössä lähtömaassa vainajien lähtöön liittyvät toimenpiteet**. Kaikille vainajille siis taataan samanlainen kohtelu. *Lähteet eivät mitään poikkeussääntöjä mainitsekaan. Näin uskontoa harjoitettaisiin uskonno-*

tontakin vainajaa välikappaleena käyttäen. Siten uskonnottomien vainajien kohtelu ei voisi olla arvokasta eikä kunnioittavaa.

Omituinen on sisäministeriön varaus, että vain mahdollisuuksien mukaan lähtömaassa järjestetään hiljainen hetki ennen arkun koneeseen siirtoa. Uskon nimittäin, että lentokentän hälinässäkin vainajan arkkua saattava poliisi voisi kaikissa tapauksissa ojentautua suoraksi ja seistä hetken hiljaa joko arkun tai sitä kantavan auton ääressä. Kotimaassa tiedotteen mukainen hiljainen hetki pidetään, kuten tunnettua, aina, vaikka vastaanottojoukko olisi sikäli suurempikin, että se käsittäisi vainajaa vastaanottavat omaisetkin. *Toisaalta lähtömaassa aivan ilmeisestikään ei pidetä hiljaista hetkeä, koska kerran lähteet vaikenevat siitä. Ilmeisesti matkaansaattohartaus on korvannut sen ja koskee tosiaan jokaista vainajaa.*

Sisä- ja ulkoministeriöiden tiedotteet vaikenevat kuitenkin tyystin siitä, että vainajille järjestetään Aasian-päässä uskonnollinen tilaisuus.

c) Esitän kootun käsitykseni tapahtumista lähteideni ja niiden tarkastelun perusteella.

Väitän, että uskonnollinen seremonia ainakin Phuketissa pidetään jokaiselle vainajalle ja että se järjestetään kirkon aloitteesta ulko- ja sisäministeriöiden suostumuksella. *Eryityisesti vainajia saattava poliisi ei vaadi pappia näyttämään vainajasta dokumenttia joko siitä, että vainaja on jäsen jossakin kristillisessä uskonnollisessa yhdyskunnassa, tai siitä, että vainajalla on hautaustestamentti, jossa hän toivoo saavansa jonkin tällaisen uskonnollisen yhdyskunnan mukaisen hautauksen.*

On huomattava, että kaikista kadonneiksi ilmoitetuista ihmisistä voidaan tällainen dokumentti ajoissa hankkia, jos sellaista on ylipäätään olemassa. Kotimaahan saatetaan vain vainajat, jotka on alustavasti tunnistettu, joten dokumentit osattaisiin myös vastaavalla tarkkuudella liittää juuri oikeisiin vainajiin. On myös huomattava, että ei kai kukaan kirkollista hautaan siunaamista toivonut ole osannut varautua joutuvansa kuolemaan tapahtuneen kaltaisessa suuronnettomuudessa, joten mielestäni tällaisilta ihmisiltä ei pitäisi vaatia lisäksi erillistä tahdonilmaisua saada ruumiilleen ”matkaansaattohartaus” ja rukous ”lepoon ikuisessa rauhassa”, jos sellainen on tarjolla.

Mutta mielestäni vainajaa, josta puolestaan ei ole mainitsemani dokumenttia, on ensisijassa pidettävä uskonnottomana ihmisenä, jonka vakaumuksen ja muiston kunnioittamista vastaan hänen ruumiiseensa kohdistuva minkäläinen tahansa uskonnollinen toimitus on. Poikkeuksena tietysti ovat muiden uskonnollisten yhdyskuntien kuin kristillisten jäsenet; toivon kuitenkin näiden yhdyskuntien itse pitävän jäsentensä puolta kuten minä nyt yritän pitää uskonnottomien puolta.

*Päätelmäni on, että eivät niin kirkon kuin valtionkaan viranomaiset ole luo-
neet eivätkä silloin tietysti myöskään julkistaneet eivätkä noudata minkäänlaista
sääntöä, joka estäisi uskonnottomia vainajia joutumasta kirkon matkaansaattohar-
taudeksi kutsuman uskonnollisen toimituksen kohteeksi. Toisin sanoen Phuketissa on
muodostettu sääntö, että myös mahdolliset uskonnottomat vainajat otetaan muisto-
hartauden kohteeksi uskontoisten vainajien tavoin. Kutsun tätä Phuketissa nouda-*

tettua sääntöä seuraavassa **häpäisysäännöksi**.

Pitää huomata, että jos kerran vainajista ei yritetä hankkia mainitsemiani dokumentteja, niin silloin ketään yksittäistä toimitukseen otettavaa vainajaa ei myöskään voi varmasti pitää uskontoisena eli siis sellaisena, jonka vakaumusta toimitus kunnioittaisi, vaikkakin olisi silti tarpeeton, vaan päinvastoin jokaista saatettavaa vainajaa on pidettävä nimenomaan mahdollisesti uskonnottomana, jota toimitus silloin häpäisisi ja olisi siis oikeudeton.

Miksi kuvaamani toiminta on mielestäni virheellistä? Uskonnoton ei halua kuoltuaankaan olla uskontojen kanssa tekemisissä. Siksi kuvaamani häpäisysääntö on mielestäni virheellistä viranomastoimintaa.

A) Arvioin ensin häpäisysääntöä hautaustoimilain kannalta.

Häpäisysääntö on vastoin sitä vainajan ruumiin käsittelyä koskevaa periaatetta, että vainajan ruumista tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla ja että vainajan ruumiin käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia. Hautaustoimilain säännöksissä tämä periaate on ilmaistu itse hautauksen osalta niin, että vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla ja että vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia.

Hautaustoimilaki rajoittuu kuitenkin siihen välttämättömyyteen, että vainajan ruumis on joka tapauksessa haudattava tai tuhkattava. Minkäänlaiset hautausilaisuutta edeltävät tilaisuudet saati ”matkaansaattohartaudet” eivät ole vastaavia välttämättömyksiä (itse asiassa minkäänlaiset juhlamenot eivät ole välttämättömiä hautauksessakaan) ulkomailla kuolleidenkaan osalta, joten ei hautaustoimilain säätämisesäkään ehkä senkään vuoksi osattu varautua kyseisenlaisiin tilaisuuksiin. Mielestäni itse periaatetta tulisi kuitenkin tällaisissakin tilanteissa noudattaa itsensänselvyytenä.

Ainakin tässä tapauksessa tällaisten hautauksesta erillisten uskonnollisten seremoniain järjestäminen uskontoistenkin vainajien osalta johtuu siitä, että kuolemat ovat tapahtuneet ulkomailla onnettomuudessa, joka suomalaistenkin osalta oli suuri. Sikäli tilanne on harvinainen, joten hautaustoimilaissa tällaisista vainajan ruumiiseen puuttuvista uskonnollisista toimituksista ei ehkä senkään vuoksi osattu puhua. Mutta missään tapauksessa myöskään hautaustoimilain poikkeussäännös katastrofeissa kuolleiden hautaamisesta ei voisi tarkoittaa nyt esillä olevaa suuronnettomuutta Suomen osalta, eli se ei missään tapauksessa antaisi oikeutta olla ottamatta selvää eikä olla piittaamatta siitä, onko matkaansaattohartauden kohdevainaja uskonnoton.

B) Palautan seuraavaksi häpäisysäännön arvioinnin eläviin uskonnottomiin.

Onnettomuus kosketti kaikkia suomalaisia sikälikin, että se sattui turisteille kaikista kansalaispiireistä. Silloin jokainen saattaa kuvitella, että olisi itse ollut kuolonuhri. Siksi myös jokainen voi arvioida virheellisenä pitämäni menettelyä eli häpäisysääntöä kuvittelemalla sen kohdistuvan itseensä. Tarkoitin, että ei tarvitse rajoittua

tarkastelemaan mahdollisia uskonottomia vainajia Phuketissa, vaan riittää tarkastella ajatuskokeena itseään. Häpäisysääntöhän juuri sääntönä koskee nimenomaan kaikkia eläviäkin uskonottomia suomalaisia; se loukkaa kaikkia heitä ja on uhka kaikille heistä. Jokainen heistä huomaa, että jos olisi menettänyt henkensä tsunamissa ja ruumis olisi löytynyt ja tunnistettu, niin ruumis joutuisi sitten vielä uskonnollisen tsunamin häpäisemäksi.

En tarkoita, että tarvitsisi aina ajatella itsensä uhrin asemaan osataksensa tuomita teon; ajattelemmehan myös uhria itseään, hänen kokemaansa vääryyttä. Mutta halusin sanoa, että häpäisysääntöä voi arvioida tietämättä mitään kenestäkään yksittäisestä vainajasta Phuketissa. Tuomittavana on itse sääntö, sillä yksikään mahdollinen uhri ei taida edes olla ainakaan yleisessä tiedossa. Ongelmana on siis itse häpäisysääntö ja se, että se juuri tunteettoman piittaamattomuutensa tähden kohdistuu kaikkiin uskonottomiin suomalaisiin.

C) Palautan nyt häpäisysäännön arvioinnin itseni.

Tätä varten kuvittelen, että odottaisin tsunamin kuolonuhrina kotiuttamistani Phuketin lentokentällä. Kuvittelen, että toisaalta samalla olisin myös elävänä arkkuni vierellä sitä saattamassa. Kuvittelen täten itseni sekä eläväksi että kuolleeksi samanaikaisesti.

Papin sitten yllättäen änkeytyessä arkkuni äärelle ja avatessa kirjansa ja tajutesani, mitä olisi tapahtumassa, ryhtyisin elävänä itsenäni äänekkäästi protestoimaan kuolleen itseni puolesta. Mikään ruumiiseeni kohdistuva, sitä hyväksikäyttävä uskonnollinen toimitus ei minulle kävisi; vääryys olisi tapahtunut jo siinä vaiheessa, kun sellaista oli ajateltukaan. Olinhan kärsinyt kirkon pakkojäsenyydestä ja koulun uskonnonopetuksesta; mikään ei elämässäni ollut minua pahoittanut niin kuin tuo koko kouluajaisen uskonnonvapauteni loukkaus. Päästyäni vasta 18-vuotiaana eroamaan kirkosta koin sen sitten elämäni eheytyksenä. Juuri mitään uskonnonvapauden parantumista ei ollut tapahtunut sen koomminkaan. Sen olen saattanut havaita hyvin kouriintuntuvasti myös yritettyäni vaikuttaa nyt monen vuoden ajan uuden uskonnonvapauslainsäädännön sisältöön ja soveltamiseen. Olin ateisti, kuten olin ollut yli puolet kouluajastani, ja olin vaatinut valtiota maalliseksi ja uskontoa yksityisasiaksi.

Ja nyt päädyttyäni uudemman kerran vaille täyttä vaikutusvaltaa itseni suhteen, kuolleeksi, kirkko yrittäisi täysin raukkamaisesti jälleen kaapata minut haltuunsa vastoin tahtoani; kirkko loukkaisi syvintä vakaumustani ja muistoani vastaan; ja kirkko toimisi siinä vielä valtiovallan suojelemana. Sehän ei kävisi! Elävänä itsenäni hyökkäisin toimitusyritystä vastaan voimakkain sanoin. Mutta en tyytyisi vain siihen, vaan tuossa ainutkertaisessa kuolleen itseni puolustuksessa tarvittaessa huutaisin papin toimitusäänen peittääkseni ja vaikka tarttuisin pappiin ja yrittäisin työntää häntä kauemmaksi, kuulomatkan ulkopuolelle. Vaatisin valtiollisia viranomaisia pitämään papin loitolla sekä kuljettamaan arkkuni viivyttämättä eteenpäin. Mahdollisesti paikalla oleva poliisi olisi ottanut minut otteeseensa jo aiemmin, mutta sitten vain huutaisin, minkä voisin.

Minun ruumistanihan ei otettaisi uskonnollisella toimituksella häväistäväksi eikä kirkon valtiollisen aseman pönkittämiseksi!

Kaikin tavoin matkaansaattohartaus minulle Phuketin lentokentällä olisi kuolleen ruumiini käsittelyä syvintä pahennustani herättävällä tavalla. Olen kaikista ihmisistä sekä asiantuntevin että oikeutetuin antamaan tämän todistajanlausunnon, joka perustuu vainajan vakaumuksen tuntemiseen sekä sen arviointiin, millainen vainajan ruumiin käsittely tätä vakaumusta kunnioittaa tai sen kunnioittamista rikkoo.

Kuolleen itseni kuvailuani jatkaakseni en ollut elämässäni ollut vailla kosketuskohtia vapaaehtoiseen uskonnon harjoittamiseen, mutta en ollut silloinkaan hetkekiskään ollut vaatimatta uskonnonvapautta sekä katsomukselliselta että yhteiskunnalliselta kannalta. Phuketin valtiollinen pakkouskonto olisi täydellisesti vastakkainen näille molemmille seikoille, vapaaehtoisuudelle ja uskonnonvapauden edistämiseksi.

Toki pappi olisi saattanut taipua heti. Tuskin hän kuitenkaan olisi silloinkaan myöntänyt aikeitansa vääräksi, kun hän ei kerran tajua vääräksi koko systemaattista häpäisysääntöään.

Uskontoa saa tietysti harjoittaa siihen sopivissa tilanteissa. Mutta sopimattomissa tilanteissa ei saisi; uskonnonharjoittamisen kuvailunkin on silloin lupa muuttua aivan toisenlaiseksi. Voin siis kysyä, saako pappi jonkinlaista sairaalloista uskonnollista nautintoa, kun hän tajuaa, että hänpä onkin nappaamassa kirkon syleilyyn vainajia, jotka eläessään kavahtivat sellaista tukahduttavaa otetta. Kysymystä ei muuta muuksi se, että pappi ei välttämättä tiedä, ketkä nimenomaiset kotiutettavista vainajista ovat tällaisia. Todennäköisesti jotkut kuitenkin, joten häpäisylle tulee uhrinsa.

D) Tarkastelen rikoslain pykälää hautarauhan rikkomisesta (laki 563/1998; rikoksia yleistä järjestystä vastaan koskevan luvun 17 pykälä 12). Pykälä kuuluu seuraavasti:

”Joka

- 1) luvottomasti avaa haudan tai ottaa sieltä ruumiin tai sen osan, ruumisarkun tai hautauurnan,
- 2) käsittelee hautaamatonta ruumista pahennusta herättävällä tavalla tai
- 3) turmelee tai häpäisee hautaa tai kuolleen muistomerkkiä,

on tuomittava hautarauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.”

Minua kiinnostaa kohta 2.

Hallituksen esitys eduskunnalle HE 6/1997 rikoslakiuudistuslakipaketista antaa kohdalle 2 seuraavat perustelut:

”Pahennusta herättävää hautaamattoman ruumiin käsittelemistä voi olla esimerkiksi ruumiiseen kohdistuva silpominen tai muu väkivalta, ruumiin hävittäminen tai kätkeminen asianmukaisen hautaamisen estämiseksi, ruumiin tuominen yleiselle paikalle tai seksuaalinen puuttuminen ruumiiseen.”

Esimerkkiteot ovat siis kaikki vain fyysisiä luonteeltaan.

Eduskunta muutti pykälää vain korottamalla enimmäisrangaistusta. Eduskunta viittasi tämän perusteluksi myöskin pykälän kohtaan 2 lakivaliokunnan mietinnössä LaVM 3/1998:

”Asteikon enimmäisrangaistusta on pidetty liian lievänä, koska teolla voidaan aiheuttaa laajaa vahinkoa ja häpäistä samalla kertaa useita hautoja. Vaatimusta rangaistusuhan ankaroitamisesta on perusteltu myös sillä, että hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävä käsittely voi olla varsin moitittavaa. Valiokunta ehdottaa enimmäisrangaistuksen korottamista kuudesta kuukaudesta yhdeksi vuodeksi vankeutta.”

Valiokunta ei selittänyt, mikä erityinen hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävä käsittely voi olla ”varsin moitittavaa”.

Ensimmäisessä käsittelyssä valiokunnan varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki viittasi uutisiin hautakivien kaatamisesta, kun hän perusteli rangaistusten koventamisehdotusta, mutta muutoin pykälä ei täysistuntokeskusteluissa ollut esillä.

En ole perehtynyt valiokunnan saamiin kirjallisiin asiantuntijalausuntoihin. Ne ovat luettavissa vain mikrofilmiltä, eivät verkosta. Valiokunnan kannanotto ei selosta asiantuntijoiden mielipiteitä.

Mutta pykälän kohtaa 2 on tulkittu hautaustoimilain säätämisen yhteydessä (HE 204/2002 vp). Eduskunnan hallintovaliokunnan pyynnöstä opetusministeriö antoi nimittäin 13.12.2002 päivätyn vastineen (**liite 8**) valiokunnalle Vapaa-ajattelijain liitto ry:n kirjalliseen asiantuntijalausuntoon, jossa oli esitetty, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi. Opetusministeriö torjui ehdotuksen tarpeettomana viittaamalla itse hautaustoimilakiehdotukseen ja rikoslain pykälään hautarauhan rikkomisesta, kuten oli viitattu hallituksen esityksessäkin:

”Lisäksi liitto esittää, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi.

...

Ehdotuksen 2 §:n mukaan vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Ruumiin tai tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä. Näin ollen opetusministeriön mielestä Vapaa-ajattelijain liitto ry:n esittämä erillinen rangaistussäännös ei ole tarpeellinen.”

Mielestäni tässä yhteydessä viittaus hautarauhan rikkomiseen tarkoittaa nimenomaan sen kohtaa 2, jonka tulkintaan tuli nyt siis psyykinenkin esimerkkiteko. Toisaalta tämä opetusministeriön kannanotto ei tullut valiokunnan mietintöön.

Opetusministeriön tulkinta koskee tietysti sellaisenaan vain itse hautaustilaisuutta, koska hautaustoimilain säätämisen yhteydessähän ei edes herännyt kysymystä hautausta mahdollisesti edeltävistä seremonioista. Mutta oleellista onkin, että hautarauhan on toki suojeltava vainajaa heti kuolinhetkestä alkaen aivan hautaus-

toimilaista riippumatta. Silloin opetusministeriön tulkinnalla on siis merkitystä sille, kuinka hautarauhan turvaamista on tulkittava yleisemminkin. *Mielestäni opetusministeriön tulkinta onkin kannanotto myös sen puolesta, että vainajan tahtoon perustumaton varsinaista hautausta edeltävä vainajan ruumiiseen kohdistuva uskonnollinen toimitus, kuten matkaansaattohartaus Phuketissa, voi olla hautaamattoman ruumiin käsittelyä pahennusta herättävällä tavalla eli siis hautarauhan rikkomista.*

E) Yllä C-kohdassa esitin kuvitelman, jossa puolustin hautarauhaa ja tätä varten esitin uskonnonharjoituksen käyttäen siinä väkivaltaa tai sen uhkaa. Jälkimmäisestä teosta taas, jos se on oikeudeton, on rikoslain 17 luvun 11 §:n mukaan rangaistava sakolla tai enintään kahden vuoden vankeudella. Hautarauhan rikkomisen enimmäisrangaistus on alempi. Syyllistyisin siis mahdolliseen ankarampaan rikokseen ehkäistäkseni mahdollisen lievemmän rikoksen.

Pykälän 11 perusteluissa (HE 6/1997) luki:

”Väkivallan ja sillä uhkaamisen rangaistavuudesta uskonnon harjoittamisen estämiseksi ollaan ilmeisen yksimielisiä.”

Pykälä menikin eduskunnan läpi keskusteluitta. Oleellisinta onkin rajoitus ”oikeudeton”. Pykälän perusteluissa tätä valaistiin:

”Oikeudetonta ei ole esimerkiksi yksityisen kansalaisen harjoittama kotirauhansa suojaaminen.”

Yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Rikoslain (531/2000) 24 luvun 1 §:n mukaan kotirauhan rikkomisesta on tuomittava sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Enimmäisrangaistus on siis tässäkin lievempi kuin enimmäisrangaistus uskonnonharjoituksen estämisestä.

Mutta mielestäni myös vainajan tahdonilmaisuuksiin perustumaton ja sikäli vainajan tahdon vastainen vainajan ruumiiseen kohdistuva uskonnollinen toimitus kuten matkaansaattohartaus Phuketissa on rikos, hautarauhan rikkomisrikos. Jollei se ole rikos, niin välittömästi uhkaavaa vainajan häpäisemistä tuollaisessa muodossa ei voisi ehkä sitten laillisesti estää mikään eikä kukaan. Sillä kuinka tuossa tapauksessa muuten perusteltaisiin se, että uskonnonharjoituksen estäminen tarvittaessa väkivaltaa käyttäen tai sillä uhkaamalla vainajan puolustamiseksi ei ole oikeudetonta?

Huomautan, että en tietenkään voisi todellisuudessa itse rientää Phuketiin puolustamaan ketään vainajaa häpäisyltä, saati itseni kuollutta ruumista. Mutta kysymys onkin laajempi ja koskee myös mahdollisia vastaavia tilaisuuksia, joissa aivan oikeasti voisin puolustaa jonkun tuntemani henkilön ruumista häpäisyltä. Se, ryhtyisinkö todella myös työntämisen muotoiseen väkivaltaan, jää kylläkin avoimeksi kysymykseksi.

F) Tarkastelen kysymystä tietämättömän yleisön osalta.

Se, että Phuketissa noudatettavan häpäisysäännön kohdatessa sitten uhrinsa tapahtuu hautarauhan rikkomisen hautaamattoman ruumiin käsittelynä pahennusta herättävällä tavalla, ei ole välttämättä kaikille selvää. Minulle se on selvää, ja siksi nyt tämän kantelun teenkin. Mutta jos häpäisysääntö olisi todellakin ongelmaton

eikä minulla siis olisi aihetta tähän kanteluun, siitä ei sitten tulisi kellään olla aihetta protestoida julkisuudessa; asiassa ei kertakaikkiaan saisi ilmetä soraääniä.

Lainaan hautarauhapykälän perusteluiden ensimmäisen kappaleen (HE 6/1997):

”Kulttuuriimme kuuluvat sosiaaliset normit edellyttävät kunnioittavaa suhtautumista vainajiin, hautaamiseen, vainajille läheisten ihmisten tunteisiin sekä hautoihin ja muihin paikkoihin, joilla on välitöntä merkitystä elävien ihmisten suhteessa vainajiin. Hautarauhan rikkomista koskevan säännöksen suojelukohteenä ei ole kuollut ihminen sinänsä, vaan elävien ihmisten peruskäsitys siitä, miten kuolleisiin tulee suhtautua.”

Uskonottoman vainajan hautaamattoman ruumiin käsitteleminen puhtaana uskonottomasti voi joistain olla outoa, mutta kellään ei ole perusteltua oikeutta tuntea siitä pahennusta. Jokaisen on vain tunnustettava ihmisten erilaisuus ja myönnettävä sen seurauksena, että eri vainajien kunnioittavan käsittelyn on välttämättä oltava mahdollisesti erilaista. Mielestäni on perimmäisimmällä tavalla koko lainaamaani tekstiä vastaan, jos vainajien kunnioittavasta käsittelystä syntyy erimielisyyttä. Erimielisyys sellaisessa asiassa rapauttaa koko käsityksemme hautarauhan turvaamisesta. Kuinka kukaan voisi kokea kunnioituksen tunnetta ja suhtautua sen vaatimalla tavalla vainajiin, jos ei voisi kokea tätä tunnetta ristiriidatta?

Nyt en tarkoita sitä, että minun olisi vaiettava pelastaakseni monet ihmiset ristiriidoilta, vaan että asioiden olisi muututtava, jotta sitten vois in vaieta.

Kirjoitin liitteenä 1 olevan Lapin Kansan artikkelin johdosta Lapin Kansaan mielipidekirjoituksen (”Uskonnoton, lainsuojaton”, 21.4.2005; **liite 9**), jossa tarkastelin kysymystä lähinnä oikeudelliselta kannalta. Mutta tahdoin lisäksi sekoittaa tunteita:

”Toimittaja piti tilaisuutta [Phuketissa] kauniina. Uskonottomia vainajia ajatellen itseni mieleen tulee päinvastoin jo koulukirjoistani tuttu Albert Edelfeltin maalaus ’Kaarle herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista’.”

Sain kirjoitukseeni vastineen (sama otsikko, 24.4.2005; **liite 10**), jossa kristitty kirjoittaja tuntui ajattelevan kuin kaikki olisivat kristittyjä:

”Lapin Kansassa 21.4. Jouni Luukkainen oli kovin tuohtunut, kun tsunamin uhreja oli siunattu ... Onhan se kaunis ja varmasti mieleenpainuva hetki siellä ja täällä kun vainajat siunataan. Hyötyä siitä kuitenkin ei ole ja tuskin haittaakaan. Ainakin paikalla olleet mieltivät omaa kohtaloaan.”

Kirjoittaja ei siis lainkaan ottanut huomioon itse vainajia. Mielestäni hänet ja hänenlaisensa on ohitettava, kun punnitaan, mikä on hautaamattoman ruumiin käsittelyä pahennusta herättävällä tavalla. Mutta voi jospa tuo kirjoittaja olisi myöntänyt, että tottakai olin oikeassa ja että vainajan pakottaminen uskontoon on väärin sekä kuollutta itseään että eläviä kohtaan; silloin hänen kirjoituksensa jatko uskoon taivuteluineen olisi ollut minun mielestäni aivan paikallaan ja hänen koko kirjoituksensa hyvin oivaltava.

Ojensin äskeitä kirjoittajaa uudessa kirjoituksessani (”Uskonto ja vainajat”, 1.5.2005; **liite 11**):

”[Kirjoittaja] tahtoi mitätöidä huolestumiseni uskonnottomien vainajien kohtelusta. Kuitenkin hän tunnustanee, ettei vaimoiaan lyövä mies voi puolustautua moitteilta sanomalla, että tekee niin vain tämän hyväksi, tätä opettaakseen, ja että lyöminen ei toki satuta, häntä lyöjää nimittäin.”

Tuon aloituksen jälkeen palasin kirjoituksessani lakiasioihin. Katson, että minulla on oikeus yrittää saada asioihin korjaus ainakin tässä vaiheessa suoraan yleisellä lakien ja säännösten tasolla sen sijaan, että minun olisi oltava hiljaa niistä ja rajoituttava vetoamaan kristittyjen tunteisiin ja omaantuntoon.

Yhteenvetona katson siis, että minulla, asioihin syystä perehtyneellä ateistilla, on oikeus tulkita hautarauhan rikkomisen sisältö kanteluni kysymyksessä sen sijaan, että tulkinnan pidättäisivät itselleen ja mieleisensä mitäänymmärtämättömät kristityt.

G) Kyllä kristitytkin sitten omaksuisivat hautarauhan turvaavan käytännön, kun hautarauhan rikkova käytäntö ensin virallisesti tuomittaisiin. Kirkkoon kuulumattomille, mutta silti itselleen kirkollista ruumiin siunaamista toivoville syntyisi kyllä kanavat ilmaista tämä tahtonsa, ja tieto kanavista. Nykyään tahdon ilmaisemisen velvoite on ainakin kirkkojärjestyksen mukaan loukkaavasti ja johdonmukaisuutta kunnioittamattomasti niillä, jotka ovat sekä kirkon jäsenyyden että kirkon opin ulkopuolella ja jotka eivät siksi tahdo kirkollista hautausta.

Mutta edes selvästi erikseen ilmaistu tahto uskonnottomasta hautauksesta ei pelastaisi Phuketin lentokentän vainajaa häpäisysäännöltä.

Vainajan vakaumuksen täydellinen ohittaminen häpäisysäännössä rikkoo piittaamattomuutensa suhteen voimakkaammin hautarauhaa kuin sellaisen ihmisen kirkollinen hautaan siunaaminen, joka ei kuulunut kirkkoon ja joka odotti kirkon ulkopuolisuutensa tuovan johdonmukaisuuden vuoksi myöskin uskonnottoman hautaamisen.

H) Pidän häpäisysääntöä vääränä myös siksi, että se tai ainakin vastaavankaltainen kaikille tsunamin kuolonuhreille heidän vakaumustaan mahdollisesti loukaten Helsinki–Vantaan lentoasemalla järjestettävä ekumeeninen muistohetki on johtamassa väärään käytäntöön myös itse hautajaistilaisuuksissa. Nimittäin vainajille, joille ei järjestetä kirkollista hautaan siunaamista sen ongelmallisuuden tähden, ollaan kuitenkin haluamassa järjestää sen sijasta ”ekumeeninen muistotilaisuus”.

Tämä on tullut julkisuudessa esille tsunamissa Thaimaassa koko nelihenkinen perheinen menehtyneen laulaja Aki Sirkesalon tapauksessa. *Iltalehti* julkaisi 18.4.2005 ja 19.4.2005 (**liitteet 12 ja 13**) jutut muistotilaisuudesta Klaukkalan kirkossa. Esitän lainauksia jutuista:

(ma 18.4.) ”– Aki ja perhe eivät kuuluneet kirkkoon, joten tilaisuus oli ekumeeninen, heidän vakaumustaan kunnioittava, veli Vesa Sirkesalo kertoo. . . . Koska perhe ei kuulunut kirkkoon, veli on tarkkana, ettei tilaisuudesta puhuttaisi siunauksena. . . . Kirkollinen tilaisuus oli Johannan ja Akin vanhempien toive. . . . – Tuskin Akilla mitään sitä vastaan olisi ollut. He olivat Samin (Saari) kanssa jo sopineet keikankin Klaukkalan kirkkoon, veli miettii. . . . – Tottakai tällaisissa tilanteissa pyrimme toimimaan asianosaisten vakaumusta

kunnioittaen. Puheessa pitäydytään yleisinhimillisissä näköaloissa, kirkkoherra Jukka Iso-Herttua Nurmijärven seurakunnasta kertoo. ... Rukouksen luki pappi Päivi Linnoinen ...”

(ti 19.4.) ”Sirkesalot eivät kuitenkaan kuuluneet seurakuntaan. Tämän vuoksi heille viime lauantaina Klaukkalan kirkossa Nurmijärvellä järjestetty muistotilaisuus oli ekumeeninen eli yleiskirkollinen eikä varsinainen siunaus. ... Myös kirkkoon kuulumattomat voidaan siunata ennen hautausta, jos omaiset sitä pyytävät. Jos vainaja on eläessään ilmaissut, ettei hän halua kirkollista toimitusta, siunausta ei toimiteta. – Tärkeintä on, että kunnioitetaan vainajien tahtoa, Toijalan seurakunnan [uurnien laskupaikan] suntio Markku Laaksonen huomauttaa. Akin veljen Vesa Sirkesalon mukaan jo Nurmijärvellä pidetty tilaisuus kunnioitti avarakatseisuudessaan perheen vakaumusta, vaikkakin se pidettiin kirkossa.”

Jutussa siis selostettiin kirkkojärjestystä, ei hautaustoimilakia. On harvinaista, että kaikki, ulkopuolisetkin, voivat tietää jutun perusteella, ettei eräs tietty vainaja, Aki Sirkesalo, ollut esittänyt toivetta kirkollisesta hautaan siunaamisesta. Minun on kuitenkin tunnustettava, että eräs Aki Sirkesalon lauluja enemmän kuunnellut ateisti on kertonut sulkeneensa radion joidenkin laulujen jälkeen. Kaiketi kyseisissä lauluissa oli uskonnollisvaikutteinen teksti. (*Tarkennus 28.12.2005: Äskeisen virkkeen alkupe- räisestä muodosta olen poistanut harkitsemattoman ja tarpeettoman sanan, joka oli vieläpä syvimpien käsitysteni vastainen.*) (Saatan kyllä erehtyäkin; kenties kyseessä ei ollutkaan laulajan oma kappale, vaan jokin tunnettu hengellinen laulu, jonka laulaja siis suostui esittämään julkisesti tietäen, että silloin häntä ei mahdollisesti ajateltaisi taiteilijana, vaan pikemminkin uskonnon harjoittajana ja julistajana.) Kirkossa pidetyn ja papin rukouksen sisältäneen tilaisuuden sijasta olisi mielestäni silti ollut vainajan vakaumusta kunnioittavampaa pitää muistotilaisuus maallisessa juhlahuoneessa ja valita ohjelmaan sitten korkeintaan tuollainen vainajan oma uskonnollisia elementtejä sisältävä laulu (tai sitten hengellinen laulu, jonka vainaja oli joskus julkisesti tulkinnut). (*Tarkennus 28.12.2005: Siitä, jos ihminen on joskus eläessään laulanut hengellisen laulun, ei tietenkään saa tehdä sitä johtopäätöstä, että kyseessä välttämättä olisi ollut uskon tunnustaminen ja että laulu olisi sopiva muistotilaisuuteen.*) Nyt koko muistotilaisuus kertoo mielestäni väärästä rajojen etsinnästä ja menehtyneiden aviopuolisoiden vanhempien pyrkimyksestä oman uskonnollisen vakaumuksensa täyttymykseen. (*Tarkennus 28.12.2005: Äskeisen virkkeen turhan värikkäällä viidellä viimeisellä sanalla halusin ilmaista lyhyesti näkemykseni, että kyseessä oli muistotilaisuuden järjestäjien oma kirkollinen uskonnonharjoittaminen, ei vainajan ei-kirkollisen vakaumuksen huomioonottaminen.*) Ei tilaisuuden kuvaaminen ekumeenisena ja avarakatseisena tee kristillisestä rukouksesta uskonnotonta. (*Tarkennus 28.12.2005: Aki Sirkesalo itse ei välttämättä ollut uskonnoton, vaan päinvastoin hänellä mahdollisesti ja kaiketi oli uskonnollinen vakaumus, joka silloin siis oli ei-kirkollinen, yksityinen. Siinä tapauksessa hänen osaltaan äskeisen virkkeen tulisi kuulua seuraavasti: ”Ei kirkollisen tilaisuuden kuvaaminen ekumeenisena ja avarakatseisena tee siitä ei-kirkollista.”*)

Kotimaa julkaisi 22.4.2005 eli samalla viikolla Iltalehden jutusta 18.4. alun saaneen toimittajan kolumnin ”Ekumeniaa avarasti” (**liite 14**). Toimittaja tähdensi, että sana ekumenia merkitsee varsinaisesti kristillisten kirkkojen yhteyden rakentamisesta. Mutta:

”...oli pohdittu sanan ekumeeninen positiivista julkista käyttöä. Sana kristillinen saattaa kuulostaa ekumeenisen rinnalla suvaitsemattomalta. ... Media viljelee ekumeeninen-sanaa ahkerasti. ... Nykyisin se liittyy myös mihin tahansa positiiviseen kirkoista tai hengellisyydestä kertovaan kuvaukseen hyvän ja avaran synonyyminä. Mikäpä siinä!”

Siis kirkossakin haluttaisiin tukea omaisten järjestelyistä lähtevää kehitystä, joka liudentaisi hautaustoimilain ja jopa kirkkojärjestyksen vaatimuksia vainajan vakauksen kunnioittamisesta. En sano, että matkaansaattohartaudet ja ekumeeniset muistohetket tsunamin kuolonuhreille olisivat olleet välttämättä tässä lähtökohtana; niissä on kyse vainajien kohtelusta omaistenkaan toiveita kuulematta. Mutta niissä on sama ajatus olla vaatimatta kirkkoon kuulumattoman vainajan itsensä ilmaisemaa toivetta oikeutukseksi vainajaan kohdistuvalle kristilliselle seremonialle. Kritiikki hautarauhan rikkomisesta torjuttaisiin vetoamalla avarakatseiseen ekumeenisuuteen. Ikään kuin uskonto sinänsä voisi ikinä olla avarakatseista.

Kanteluni kysymys on siis tosiaankin laajempi kuin vain tätä yhtä suuronnettomuutta koskeva. Jos nimittäin kirkko vaikka vastaisuudessa pidättyisikin vainajan siunaamisesta vainajan vakaumusta kunnioittaakseen ja laillisia seuraamuksia välttääkseen, ei olisi oikein, jos se tämän korvikkeeksi alkaisi ja saisi lain pystymättä asiaan puuttumaan järjestämään uskonnottomille vainajille kuitenkin jonkinmoisia hartaustilaisuuksia omaisten pyynnöstä. (*Tarkennus 28.12.2005: Sama koskee vainajia, joilla on ei-kirkollinen uskonnollinen vakaumus.*) Sellainen kehityskulku olisi saatava katkaistuksi heti alkuunsa.

I) Tähdennän, että ekumeeninen muistohetki Helsinki–Vantaan lentoasemalla järjestetään ilmeisesti edelleen kaikille kotiutetuille vainajille. Niinhän yllä asian esitin.

Lähetin nimittäin 4.4.2005 vastausta saamatta poliisijohtaja Jorma Toivaselle ja poliisiylitarkastaja Martti Keravuorelle sisäasiainministeriön poliisiosaston poliisitoimintayksiköstä sähköpostitse kysymyksen (**liite 15**), jossa halusin selvennystä heidän vastauskirjeeseensä 2.3.2005 minun 14.2.2005 sähköpostitse tekemääni kyselyyn sisäministeriön ohjeista ja menettelystä Suomeen kotiutettavien Aasian tsunamin uskonnottomien uhrien ekumeenisista muistohetkistä. Tuo heidän kirjeensä sisälsi seuraavan kohdan:

Seremonian aikana viranomaisten edeltä käsin lentoterminaalissa suunnittelemat toimet muokkaantuvat kuitenkin omaisten toiveiden mukaisesti ja mm. mikäli omaiset haluavat heidät ohjataan ekumeenisen hetken ajaksi lentoterminaalien muihin tiloihin.

Mutta kirjeessä ei sanota mitään siitä, enkä minäkään huomannut sitä heti ministe-

riöltä kysyä enkä oikeuskanslerille aiemmin, 10.3.2005, tekemässäni kantelussa mainita, että omaisten toivehan saattaisi olla, että vainajan uskonnotonta vakaumusta kunnioittaen vainajalle ei ekumeenisesta muistohetkeä järjestetä. Käytännössä tämä toimisi kyllä niinkin, että vainajan arkkua kantava ruumisauto lähtisi liikkeelle jo ennen ekumeenisen muistohetken alkua tai sitten, jos vainajia olisi muitakin, auto ajettaisiin sivuun ekumeenisen muistohetken ajaksi. Uskontojen edustajat eivät saisi mainita vainajan nimeä.

Kysyin noilta poliisiviranomaisilta, voiko heidän ohjeensa tulkita näin. Kysyin myös, kuuntelisivatko he omaisten tällaista toivetta.

Postitin kummallekin erikseen kopion oikeuskanslerin 21.3.2005 kantelustani antamasta ratkaisusta. Oikeuskanslerihan hylkäsi kanteluni, sillä hänen käsityksensä mukaan hautaustoimilaki ja rikoslain pykälä hautarauhan rikkomisesta eivät tähän [hautauksesta erilliseen] tilanteeseen sovellu. Painotin heille, että siksi sopivien lakien puuttuessa olisi mielestäni äärimmäisen tärkeätä, että sisäministeriö noudattaisi vapaaehtoisesti omaisten mahdollista toivetta ekumeenisesta muistohetkestä luopumisesta tai sen ohittamisesta.

Mutta vastausta poliisiviranomaisilta en siis saanut.

Toivon oikeuskanslerin tekevän seuraavaa: Olen yllä kuvannut häpäisysäännöksi kutsumaani käytäntöä, jonka mukaan kaikille alustavasti tunnistetuille tsunamin suomalaisille kuolonuhreille toimitetaan matkaansaattohartaus Phuketin lentokentällä ottamatta tätä varten ja tämän oikeutukseksi selvää, onko vainaja eläessään ilmaissut, joko jäsenyydellään kristillisessä uskonnollisessa yhdyskunnassa tai muuten erityisellä ilmoituksella, toivovansa kuolemansa jälkeen ruumistansa käsiteltävän asiaankuuluvin uskonnollisin (kristillisin) menoin. Olen ateistin näkökulmasta perustellut, että häpäisysääntö voi johtaa vainajan hautaamattoman ruumiin käsitteelyyn pahennusta herättävällä tavalla ja siis hautarauhan rikkomiseen. *Toivon oikeuskanslerin selvittävän, onko tämä evankelis-luterilaisen kirkon ja sen lähetysseura SLS:n käytäntö, joka on sisäasiainministeriön ja ulkoasiainministeriönkin suojeluksessa, asiaton siksi, että se voi tuottaa hautarauhan rikkomisen.*

dosentti Jouni Luukkainen

15 liitettä